

TEUN A. VAN DIJK

Eliitit, rasismi ja lehdistö

Tässä artikkelissa tarkastellaan lehdistön ja muiden eliitti-instituutioiden välisiä suhteita rasismin uusintamisessa läntisissä yhteiskunnissa. Artikkelissa esitetään, että lehdistö ei vain raportoi poliittisten, akateemisten ja korporatiivisten eliittien toimista ja asenteista etnisessä kysymyksissä, vaan sillä on myös itsenäinen rooli valkoisten ylivallan legitimaatiossa. Brittiläistä lehdistöä analysoimalla käy ilmi, että varsinkin hallitseva konservatiivinen lehdistö yleisesti tukee muita eliittejä marginalisoimalla maahanmuuttajia, pakolaisia ja muita vähemmistöjä ja esittämällä näiden aiheuttamia ongelmia. Samalla lehdistö kärjistää retorisesti "Toisiin" suuntautuvaa yleistä suuttumusta ja erityisesti syrjintää ja rasismia vastaan taistelevien ryhmien ja järjestöjen vastustusta.

■ Diskurssia ja rasismia (van Dijk, 1984, 1987) ja varsinkin lehdistön roolia rasismin uusintamisessa (van Dijk, 1991) käsitteleviin aikaisempiin töihin verrattuna tässä artikkelissa tarkastellaan hiukan yksityiskohtaisemmin lehdistön ja muiden eliittien välisiä suhteita etnisen epätasa-arvoisuuden uusintamisessa. Onko lehdistö etupäässä enemmän tai vähemmän neutraali "välittäjä" poliitikkojen, ministeröiden, hallitusten, eduskuntien, liikeyritysten, oikeuslaitoksen tai tutkijoiden ja suuren yleisön välissä, vai onko lehdistöllä osa uusintamisprosessissa? Tällainen autonominen rooli ei välttämättä tarkoita sitä, että tiedotusvälineiden ja muiden eliittien intressit olisivat ristiriitaisia. Hallitsevat valkoisten instituutiot, mukaan lukien suurin osa valtavirran lehdistöstä, voivat päinvastoin olla läheisiä 'liittolaisia' etnisen epätasa-arvoisuuden uusintamisessa, ja ne toimivat kukin omalla sosiaalisen vaikutusvallan ulottuvuudellaan.

Vaikka uutisvälineillä on ilman muuta myös välittäjän rooli, tässä esitetty teoria ja aineisto tukee yleisesti viimeksi mainittua väitettä (van Dijk, 1991, 1993a). Väite on yhdenmukainen tiedotusvälineiden 'symbolista' valtaa koskevien yleisten olettamusten kanssa, varsinkin kun on kyse etnisten kysymysten kaltaisista asioista, joissa kansalaisilla on vähän vaihtoehtoisia tietoja ja joissa valkoisen yleisön ja valkoisen lehdistön intressit ovat enemmän tai vähemmän sopusoinnussa (joskaan eivät aina täysin yhteneväiset). Toisin sanoen, valkoisella yleisöllä on vähän ideologisia tai sosio-ekonomisia syitä olla omaksumatta tiedotusvälineiden ja muiden valkoisten eliittien tarjoamia etnisen tilanteen määrittelyjä.

Rasismien uusintaminen

Jotta yleiset väärinkäsitykset vältettäisiin, aloitan käsittelemällä lyhyesti rasismia ja rasismien uusintamisen prosesseja. Lehdistön, poliittisten eliittien ja yhteiskuntatieteilijöiden mielestä rasismi rajoittuu yhä ideologiaan valkoisten paremmuudesta sekä diskriminaation, segregaaation, apartheidin tai vähemmistöihin kohdistuvan väkivallan räikeisiin muotoihin (tätä on käsitellyt esim. Miles, 1989). Rasismien ajatellaan siis yleensä kuuluvan menneisyyteen, eikä sen enää katsota määrittelevän etnisiä tai rotusuhteita tämän päivän yhteiskunnissa Euroopassa, Pohjois-Amerikassa tai muissa eurooppalaistuneissa maissa (Dovidio & Gaertner, 1986). Kun taustalla on tällainen käsitys rasismista, ei ole yllättävää, että nämä eliitit kieltävät rasismien olemassaolon. (van Dijk, 1992; 1993).

Tässä artikkelissa rasismi ymmärretään yleisemmin ryhmädominanssin järjestelmäksi, jossa valkoiset tai eurooppalaiset ryhmät ovat laittomasti ottaneet haltuunsa arvokkaat taloudelliset, sosiaaliset tai kulttuuriset voimavarat, joihin niiden valta puolestaan perustuu. Tällaisen rasismien ei tarvitse olla pelkästään räikeää, vaan siinä on mukana sekä hienovaraisia, epäsuoria ja 'arkipäiväisiä' rasismien muotoja että etnisten ja rodullisten ryhmien välisiin kulttuurisiin eroihin perustuvia epätasa-arvoisuuden muotoja (Barker, 1981; Essed, 1991). Viime mainitussa muodossa rasismi (jota joskus kutsutaan myös 'uudeksi rasismiksi') on yleisempi termi, johon kuuluvat myös etnismi, etnosentrismi ja antisemitismi.

Rasismilla on sosiaalisen toiminnan ja sosiaalisen tietoisuuden ulottuvuus. Toiminnan ulottuvuus koostuu jokapäiväisistä diskriminoivista toimista, joilla suositaan omaa ryhmää ja joilla on negatiivisia (joko tarkoitettuja tai tarkoittamattomia) seurauksia Toisille. Toiminnan ulottuvuutta voi kuvata sekä mikrotasolla enemmistö- ja vähemmistöryhmiin kuuluvien tilannekohtaisena kanssakäymisenä että makrotasolla yleisenä ryhmädominanssina ja epätasa-arvoisuutena, jota ylläpitävät sellaiset instituutiot kuten politiikka, liikeyritykset, tutkijayhteisö ja, todellakin, tiedotusvälineet (Katz & Taylor, 1988).

Tietoisuuden ulottuvuuteen kuuluvat henkiset mallit, tieto, asenteet, ideologiat, normit ja arvot, jotka ovat yhteisiä monille hallitsevan ryhmän jäsenille. Enemmistön tutut stereotyyppit ja ennakkoluulot vähemmistöjä kohtaan ovat osa tätä sosiaalista tietoisuusjärjestelmää (Allport, 1954; Hamilton, 1981).

Diskurssilla ja kommunikaatiolla on merkittävä osa tämän uusintamisprosessin 'symbolisessa' tai tietoisuusulottuvuudessa. Jotta valkoisen ryhmän jäsenillä olisi etnisestä tilanteesta sellaiset asenteet ja ideologiat, joilla ylläpidetään epätasa-arvoisuutta käytännössä, heidän on ensin omaksuttava niitä ilmentävät sosiaaliset representaatiot (van Dijk, 1987). Diskurssi on omaksumisprosessin pääasiallinen väline: valkoisen hallitsevan ryhmän poliittinen, akateeminen, korporatiivinen ja varsinkin mediadiskurssi on systemaattisesti ladattu puhumaan oman ryhmän puolesta maahanmuuttajia, pakolaisia, vähemmistöjä ja muita varsinkin Euroopan ulkopuolisia tulokkaita vastaan (van Dijk, 1993).

Rasismi ja eliitit

Hallitsemisuhteita ei ole vain enemmistöjen ja vähemmistöjen välillä. Myös enemmistöryhmän sisältä voidaan löytää valtasuhteita, vallan väärinkäyttöä ja epätasa-arvoa. Ne perustuvat esimerkiksi erilaiseen pääsyyn vallan lähteille kuten vaurauteen, tuloihin, asemaan, työllisyyteen, koulutukseen, arvovaltaan, voimaan ja tietoon. Ryhmiä ja instituutioita, jotka sosiaalisen eri alueilla kontrolloivat pääsyä vallan lähteille, kutsutaan tässä eliiteiksi (katso myös Mills, 1956; Domhoff & Ballard, 1968). Tässä käytetty diskurssianalyttinen lähestymistapa keskittyy siihen tosiseikkaan, että eliiteillä on myös etuoikeutettu pääsy vaikutusvallaisen diskurssin ja kommunikaation eri lajityypeihin ja muotoihin eli tiedotusvälineisiin (van Dijk, 1993b). Valkoinen eliitti kontrolloi maahanmuuttoa, oleskelua, hyvinvointipalveluja, työpaikkoja, asunto-oloja, politiikkaa, koulutusta, kulttuuria, tiedotusvälineitä ja niin edelleen. Toisin sanoen, jos ottaa huomioon valkoisten eliittien vaikutusvallan, joka ulottuu myös konsensuksen uusintamiseen, ne ovat ensisijaisesti vastuussa etnisen epätasa-arvoisuuden uusintamisesta.

Eliittien rasismiin kohdistuva erityinen mielenkiinto ei suinkaan tarkoita sitä, etteikö olisi olemassa myös yleistä rasismia. Itse asiassa valkoisten eliittien yksi päästrategia on kieltää oma rasisminsa ja lukea se suurkaupunkien keskusta-alueiden 'köyhien valkoisten' tiliin. Xenofobia, tulokkaita tai heidän saamiaan avustuksia kohtaan tunnettu vastustus on tuttu ilmiö useimmissa läntisissä maissa myös työväenluokan ja alemman keskiluokan parissa (Phizacklea & Miles, 1979). Väitän kuitenkin, että vastustuksen alla piilevät erityiset tietoisuuden muodot ovat suureksi osaksi eliittien etukäteen formuloimia, vaikkakin niitä voi entisestään kärjistä köyhien valkoisten alistettu sosio-ekonominen asema. Vaikka rasismi onkin dialektinen valkoisten eliittien ja muiden valkoisten kansalaisten välissä toimiva vaikutussuhde, tässä ylhäältä alaspäin suuntautuva prosessi on erityisen kiinnostava. Pääsyy tähän on se, että koko väestöllä ei yksinkertaisesti ole paljoakaan aktiivista tai kontrolloitua pääsyä joukkoviestinnän välineisiin.

Ilman journalistien mukautumista ja yhteispeliä yleisten ennakkoluulojen ja xenofobian olisi vaikea levitä läpi koko maan. Epävirallisilla arkipäiväisillä keskusteluilla on merkitystä uskomusten lähteenä vain pienemmissä sosiaalisissa yhteyksissä kuten naapurustoissa (Hartmann & Husband, 1974; Jäger, 1992; van Dijk, 1987; Windisch, 1985; Wodak, et al., 1990). Kuitenkin jopa ne 'todisteet', joita arkipäivän puheessa esitetään, on suureksi osaksi lainattu tiedotusvälineitten etnisiä asioita koskevasta raportoinnista.

Lehdistön rooli

Vuosikymmenen kestänyt tutkimus lehdistön rooleista rasismien uusintajana on johtanut seuraaviin tärkeisiin päätelmiin (katso van Dijk, 1991; myös Hartmann & Husband, 1974; Wilson & Gutiérrez, 1985; Martindale, 1986).

a. Useimmat sanomalehdet ovat tavallisia liikeyrityksiä. Palkatessaan, erottaessaan ja ylentäessään ne syrjivät, kuten muutkin organisaatiot, huolimatta monien journalistien liberaalista itseymmärryksestä. Myös tämän diskriminoinnin legitimaatioissa käytetään samoja argumentaatioita: Me valitsemme vain laadun perusteella, 'heillä'

on huonompi koulutus, 'he' eivät osaa kieltä, 'heillä' on erilainen kulttuuri, me emme hyväksy vähemmistöjen suosimista nimityksissä. Varsinkaan korkeammassa toimitus-tehtävissä eikä varsinkaan Euroopassa ole monta, tuskin yhtäkään, vähemmistöön kuuluvaa journalistia.

b. Utisten keruu on rutiinomainen päivittäin toistuva interaktioprosessi reportte-reiden ja erilaisten uutistoimijoiden tai muiden säännöllisten uutislähteiden välillä (Tuchman, 1978). Koska eliittitoimijoita pidetään luotettavimpina ja uskottavimpina uutislähteinä ja koska eliitit useimmiten ovat valkoisia, ne myös määrittelevät tilannetta valkoisesta näkökulmasta. Koska myös useimmat reporterit ovat valkoisia ja koska heillä on yhteinen tietoisuus oman luokkansa ja ammattiryhmänsä kanssa, heidän uutisreportaasinsa tuovat esiin tämän näkökulman. Sitä paitsi kun suuret valkoisten jär-jestöt ovat organisoineet pääsytään lehdistöön (niillä on tiedottajia, pr-osastoja, tiedo-tustilaisuuksia, lehdistötiedotteita), useimmilta vähemmistöjen järjestöiltä varsinkin Eu-roopassa puuttuvat tällaiset voimakkaat tiedotusvälineisiin pääsyn keinot. Niinpä vä-hemmistöt eivät ole pelkästään vähemmän uskottavia valkoisten journalistien mielestä ja siten vähemmän haluttuja lähteitä tai mielipiteen muodostajia. Niiden huono pääsy lehdistöön myös estää niitä vaikuttamasta etnisestä tilanteesta vallitsevaan yleiseen mielipiteeseen (Smitherman-Donaldson & van Dijk, 1988).

c. Nämä uutisenteon ehdot vaikuttavat uutisten rakenteeseen ja strategioihin ta-voilla, jotka on osoitettu monissa sisällönanalyttisissä ja diskurssianalyttisissä tutki-muksissa. Aiheiden valinta on vääristynyt vähemmistöjä käsitteleviin stereotyyppisiin aiheisiin, jotka valkoiset journalistit katsovat uutisen arvoisiksi. Aiheet voidaan kätevästi tiivistää "ongelmien ja uhkien" tematiikaksi eli 'laiton' tai 'massiivinen' maahanmuutto (jota usein ilmaistaan tutulla numeropelillä: näin monta tuli tänään, tällä viikolla, tässä kuussa...), 'laiton' työnteko, huumeet, rikokset, väkivalta, kulttuuriset ongelmat ja on-gelmalliset etniset suhteet.

Vähemmistöjen kannalta relevantit aiheet, kuten diskriminointi, ennakkoluulot ja rasismi, köyhyys, epätasa-arvoisuus, huonot työpaikat, asunnot ja koulutus, poliittisen vallan puute ja niin edelleen jäävät tavallisesti vaille huomiota. Kaiken kaikkiaan valkoisen vähemmistön aiheuttamat ongelmat, varsinkin rasismi, kielletään, jätetään huo-miotta tai lievennetään — tai sitten ne katsotaan muiden marginaaliryhmien kuten ääri-oikeiston tai suurkaupunkien keskusta-alueiden köyhien valkoisten aikaansaamiksi. Nämä aiheita koskevat mieltymykset korostuvat vielä sekä uutisraportoinnin skemaat-tisissa rakenteissa, johon kuuluvat otsikot, sivun pääjutun sijoittaminen ja muut näky-vyyttä korostavat tai pienentävät strategiat että lauserakenteissa, tyyli- ja retorisisissa keinoissa. Kuten arvata saattaa siteeraamistavat suosivat valkoisia puhujia ja viran-omaisia.

Kaiken kaikkiaan myös lehdistössä, sen organisaation kaikilla tasoilla samoin kuin uutisraportoinnin rakenteissa, pääsyn ja ulkopuolelle jäämisen ratkaisevat ehdot ovat kasautuneet valkoisen ryhmän eduksi ellei peräti vähemmistöryhmiä vastaan. Lehdistökin on siis rakenteellisesti mukana etnisen epätasa-arvoisuuden uusintami-sessa.

Lehdistö ja (muut) eliitit

Seuraavaksi tarkastelen hiukan yksityiskohtaisemmin lehdistön 'omaa' osuutta rasismien uusintamisprosesseissa. Journalistit saattaisivat esimerkiksi sanoa, että vaikka jokapäiväiset uutisten keruun ja kirjoittamisen rutiinit keskittyvät eliittiorganisaatioihin, heidän tuskin voidaan katsoa olevan vastuussa siitä, että monet näistä eliiteistä ovat valkoisia. Toisin sanoen he mielestään vain tekevät omaa työtään raportoimalla 'uskollisesti' siitä mitä muut eliitit sanovat tai tekevät.

Tällaiset vastaväitteet eivät ole täysin vailla perusteita. Lehdistöä ja yksittäisiä journalisteja ei tietenkään voi pitää yksin vastuussa koko yhteiskunnan sosiaalisesta epätasa-arvoisuudesta ja rasismista. On myös totta, että jos useimmat uutistoimijat ja lähteet ovat valkoisia, niin kuin ilman muuta on yhteiskunnassa, jossa valkoisten enemmistö kontrolloi useimpia organisaatioita.

Tällaisissa argumenteissa lehdistö ymmärretään kuitenkin aivan liian passiiviseksi. Organisaatiot, sosiaaliset tapahtumat ja yhteiskunnan eliittiryhmät ovat asia sinänsä. Uutiset niistä ovat kuitenkin sosiokulttuurisia tuotteita, joista tiedotusvälineet ovat pääosin vastuussa. Tiedotusvälineet määrittävät sen, mikä on uutisarvoista ja mikä ei. Uutiskriteereistä riippuen eliittiorganisaatiot räätälöivät sellaisia tiedotus- tai lehdistötuloksia jotka sopivat uutisvälineiden 'formaatteihin'.

Samalla tavalla uutisvälineet myös määräävät ketä haastatellaan ja ketä pyydetään kommentoimaan. Muissa kuin etnisissä kysymyksissä on yleensä tapana, että uutisen 'pääosapuolilta', varsinkin kun on kyse selkkauksista, kysytään mielipidettä vaikka se olisi 'vähemmistön' mielipide. Jos siis käytössä olisivat tiedotusvälineiden omat tasapainoisuuden ja puolueettomuuden standardit, kaikissa etnisistä tapahtumista kertovissa uutisissa pitäisi kysyä vähemmistöryhmän merkittävän edustajan mielipidettä ja sanottu pitäisi luotettavasti siteerata tai tiivistää uutisessa. Empiirinen aineisto paljastaa, että näin ei tapahdu. Niinpä raportoinnin puolueellisuus on suureksi osaksi tiedotusvälineiden eikä muiden mukana olleitten eliittien tai vähemmistöryhmien syytä, vaikka viimeksi mainittua onkin joskus hiukan vaikeampi tavoittaa.

Uutisorganisaatio itse suureksi osaksi kontrolloi myös uutisraporttien muotoilua. Aiheiden valinta, järjestely, tyyli ja siteeraustavat ovat siten lehdistön omia valintoja. Juuri lehdistöllä on mahdollisuus antaa parempi, huonompi tai tasa-arvoinen kuva valkoisten ja ei-valkoisten toimijoiden ominaisuuksista. Heitä on mahdollista kuvata enemmän tai vähemmän myönteisellä tyylillä ja retoriikalla ja ottaa heidän edustajansa vakavasti tai vähemmän vakavasti.

On myös tärkeää, että jos muut eliittiryhmät osallistuvatkin rasistisiin tekoihin ja diskursseihin, on vapaan ja kriittisen lehdistön tehtävä myös paljastaa tällainen käytös ja tukea niitä ryhmiä, jotka taistelevat rasismia vastaan. Näin kuitenkin harvoin tapahtuu. Kuten jäljempänä huomaamme, 'rasismien vastustajat' ovat päinvastoin pääasiallisia ideologisia vastustajia varsinkin konservatiiviselle lehdistölle. Kaiken kaikkiaan: samalla kun lehdistö on osittain riippuvainen muista eliitti-instituutioista kuten politiikasta, liike-elämästä ja tutkijayhteisöstä, lehdistöllä on oma valta ja vastuu (katso lisää tiedotusvälineitten vallasta yleisemmin esim. Altheide, 1985; Altschull, 1984; Lichter, Rothmann & Lichter, 1990; Paletz & Entmann, 1981).

Tiedotusvälineet ovat siten kyllin voimakkaita vaatiakseen muita eliittejä tilille rasismin uusintamisesta. Vaikka näin saattaa silloin tällöin tapahtua liberaaleissa lehdisissä suuntautuen melko marginalisoituneita oikeistopoliitikkoja ja -tutkijoita vastaan, kuten Le Pen Ranskassa tai Powell Britanniassa 1970-luvulla, tällainen kritiikki ei ole yleistä. Lopputulos on, että etnisissä asioissa lehdistön eliitit toimivat yleensä yhteistyössä muitten organisaatioiden, varsinkin politiikan, tutkijayhteisön ja liikeyritysten kanssa. Jos viimeksi mainitut kannattavat tiukkaa maahanmuuttopolitiikkaa, niin kannattaa lehdistökin, ja jos viimeksi mainitut vastustavat vähemmistöjä suosivia toimia, lehdistökään tuskin puhuu niiden puolesta. Sen sijaan esimerkiksi kirjailijoiden, tutkijoiden tai sosiaaliviranomaisten kriittiset eliittiryhmät tavataan jättää vaille huomiota, marginalisoida tai niitä vastaan hyökätään aktiivisesti, kun ne loukkaavat olemassa olevaa etnistä konsensusta.

Lehdistön mielipidediskurssien analysointia

Edellä mainittuja prosesseja on tutkittava hiukan yksityiskohtaisemmin, sillä yleiset tendenssit saattavat kätkeä syvempiä ristiriitoja ja sekaannuksia ja päinvastoin. Käytän uudelleen tulkittuja esimerkkejä ja lukuja brittiläistä lehdistöä koskevista varhemmista tutkimuksista. Tässä tärkeitä ovat varsinkin ne 1184 etnisiä asioita käsitellyttä artikkeleita, jotka lehdeleikkeet keränneen Lontoossa toimivan Commission for Racial Equality'n mukaan ilmestyivät kuuden ensimmäisen kuukauden aikana vuonna 1989 brittiläisissä sanomalehdissä *The Guardian*, *The Times*, *The Sun*, *The Daily Mail*, *The Daily Telegraph* ja *The Independent* (samasta aineistosta on jo raportoitu alustavia tuloksia teoksessa van Dijk, 1991).

Ajanjakso tunnetaan varsinkin siitä, että tuolloin käsiteltiin Rushdien tapausta, joka sai alkunsa Bradfordissa Britanniassa asuvien muslimien poltettua Salman Rushdien *Saatanallisia säkeitä*-romaneja. Lisäponntta juttu sai 'fatwahista', jonka Ajatollah Khomeini julisti tätä intialaista syntyperää olevaa brittiläistä kirjailijaa vastaan. Jotta pystyttäisiin selvittämään, mikä lehdistön 'oma' rooli on ollut, tässä keskitytään pääkirjoituksiin, kolumneihin ja mielipideartikkeleihin. Mielipideartikkeleissa journalistit tai muut kirjoittajat eivät pysty 'piilottelemaan' eliittien tarjoamien 'tosiasioiden' takana. Tämä ei tietenkään tarkoita, että lehdistön erityinen 'puolueellisuus' rajoittuisi vain mielipideartikkeleihin. Kuten edellä nähtiin, myös uutisraportointi itsessään voi olla voimakkaasti ladattu valkoisen eliitin puolelle etnisiä vähemmistöryhmiä vastaan, aiheitten valinta, lainaukset, tyyli ja näkökulma ovat kaikki osa uutisraportoinnissa tapahtuvaa etnisten tilanteiden diskursiivista tuottamista. Mielipideartikkelit tekevät kuitenkin yleensä selvemmäksi uutisoinnin alla piilevät asenteet ja ideologiat.

Lehdistö ja politiikka

Etnisten ryhmien kohtelu on ennen kaikkea osa kansallista politiikkaa, josta vastaavat ensisijaisesti hallitukset, parlamentit ja ministeriöt. Maahanmuutto, oleskelu, vastaanotto, asunto-olot, terveys, työllisyys ja koulutus ovat tärkeimpiä asioita, joissa poliitikot muotoilevat ja panevat täytäntöön etnisiä ryhmiä koskevat päätökset. Poliitikot kontrol-

loivat suorasti tai epäsuorasti valtion budjettia, säättävät tai muuttavat lakeja ja valvovat valtion laitoksia kuten poliisia, oikeuslaitosta, työvoimatoimistoja, kouluja ja yliopistoja. Siksi ei olekaan yllättävää, että niin suuri osa uutisoinnista on poliittisia uutisia, ja sama pätee myös etnisiin asioihin. Siksi voidaankin olettaa, että etnisestä tilanteesta olevilla poliittisilla määrittelyillä on voimakas vaikutus lehdistöön.

Näin yleensä onkin. Edellä sanottiin, että jos on olemassa kansallisia maahanmuuttoa tai kansalaisyhteisöjä rajoittavia periaatteita, lehdistö omaksuu yleensä samat ajattelutavat. Koska ministeriöillä ja byrokraateilla on asiantuntemusta maahanmuutosta, oleskelusta, työttömyydestä tai koulutuksesta, he pystyvät voimakkaasti vaikuttamaan ennalta etnisten asioiden hoitoon näillä alueilla. Esimerkiksi kun 1980-luvun lopulla Eurooppaan tulleiden pakolaisten maahanmuuttoa rajoitettiin yhä enemmän luokittelemalla useimmat heistä elintasopakolaisiksi, lehdistö omaksui heti saman määritelmän. Suuri yleisö omaksui tämän määritelmän lehdistöstä. Poliitikot saattoivat siitä lähtien väittää, että myös 'kanssa' vastustaa pakolaisten rajoittamatonta maahanmuuttoa (katso etnisten asioiden poliittisesta diskurssista Reeves, 1983; van Dijk, 1993).

Vaikka tällaisia ylhäältä alaspäin suuntautuvia vaikutussuhteita poliitikkojen ja lehdistön välillä onkin, suhteet ovat vieläkin monimutkaisempia. Ovathan poliitikot lopulta itsekkin nykyään erittäin riippuvaisia lehdistöstä tiedonlähteenä, tullakseen valituiksi (uudelleen) ja tehdessään politiikkaa. Poliitikot lukevat sanomalehtiä joka aamu ja ilta, eivätkä he perusta omaa sosiaalista tietoisuuttaan, päätöksiään ja diskurssejaan pelkästään sisäiseen 'poliittiseen' diskurssiin, vaan myös lehdistöön. Toisin sanoen poliitikkojen omat etnisistä asioista tekemät määritelmät ja päätökset ovat vaikutusvaltaisia vain jos lehdistö tukee niitä. Sama toimii päinvastoin: jos lehdistö päättää tehdä jutun etnisestä kysymyksestä ja jos sitä kautta suuri osa väestöstä herkistyy asialle, myös politiikan on vastattava 'kansan' vaatimuksiin.

Esimerkkejä tästä ovat ankarat yksittäiset maastakarkoituspäätökset (tyypillisesti äiti lasten kanssa), jotka osuvat lehdistöä ja yleisöä humanitaarisesti arkaan paikkaan ja joita voidaan käyttää painostamaan vastuussa olevia poliitikkoja olemaan 'inhimillisempiä'. Tuoreita esimerkkejä ovat valkoiset eurooppalaiset pakolaiset Bosniasta. Huomatkaa, että nämä ovat yksittäisiä tapauksia, eivät toisinajattelua: maahanmuuttopolitiikan peruseriaatteita ei kyseenalaisteta. Todellista tai kuvitteellista 'yleistä vastustusta' käytetään varsinkin konservatiivisessa lehdistössä rutiininomaisesti tukemaan voimassa olevia säädöksiä. Sama toimii puhuttaessa työllisyydestä, koulutuksesta, asumisesta, hyvinvointipalveluista, terveydenhuollosta ja muista alueista. Niinpä poliitikot voivat 'käyttää' lehdistöä saadakseen tukea poliitikanteolleen ja päätöksilleen ja päinvastoin: lehdistö voi painostaa poliitikkoja toimimaan sen mukaan, minkä se konstruoi yleiseksi hyväksi.

Huolimatta erilaisista tehtävistään ja tavoitteistaan politiikan ja lehdistön eliitit elävät nykyään käytännöllisesti katsoen symbioosissa kun on kyse yleisistä poliittisista toimintaohjelmista, jotka koskevat myös maahanmuuttoa ja etnisiä asioita (katso myös Herman & Chomsky, 1988). Kaiken kaikkiaan politiikan ja lehdistön välisissä valtasuhteissa näkyy tuttu 'dialektinen' malli, joka pätee myös etnisten uutisten raportointiin.

Politiikan ja lehdistön vuorovaikutuksesta on myös koko joukko kiinnostavia esi-

merkkejä ajanjaksolla tammikuusta kesäkuuhun vuonna 1989. Ensinnäkin kvantitatiivinen tarkastelu osoittaa, että poliitikot ja virkamiehet esiintyivät uutisissa kaikista valkoisten eliittiryhmistä ilman muuta useimmin. 1184:stä etnisiä asioita käsitelleestä artikkelista 996:ssa esiintyi valkoisia brittejä uutistoimijoina. Näistä ilman muuta useimmin ainakin laatulehdissä esiintyivät ministerit ja ministeriöt, 131 artikkelissa, ja hallitus, joka esiintyi 83 artikkelissa. Silloinen pääministeri Margaret Thatcher loisti poissaolollaan suurimmasta osasta 'etnistä' uutisoimista kuten myös vuoden 1985 aineistossa. Vuonna 1989 hän esiintyi vain 9 artikkelissa. Myös poliittiset puolueet ja varsinkin labour (91 artikkelissa) olivat usein mukana, joskus kriittisesti (konservatiivisessa lehdistössä), jolloin niiden nähtiin 'suosivan' vähemmistöjä liikaa, varsinkin labourin vasemmistosiiven johtamissa kaupunginvaltuustoissa.

Politiikan ensisijaisuus etnisten asioiden uutisoinnissa ilmeni myös aiheiden jakautumassa: 116 artikkelia käsitelti pelkästään puoluepolitiikkaa ja kansallisia ja paikallisia etnisiä asioita. Myös ajanjakson näkyvimmän aiheen eli Rushdien tapauksen (josta kirjoitetut 268 artikkelia edustavat noin neljäsosaa koko tuon ajanjakson etnisestä uutisoinnista) yhteydessä käsiteltiin usein poliittisia kysymyksiä kuten hallituksen asenteita Irania ja Britanniassa asuvia muslimeja kohtaan. Poliittisia toimijoita esiintyi ruutiinomaisesti myös sellaisten kysymysten kuten maahanmuuton, oleskelun, pakolaisien ja monien etnisten selkkausten yhteydessä. Vähemmistöuutiset ovat siis ennen kaikkea poliittisia ja valtakysymyksiä ja paljon vähemmän esimerkiksi sosiokulttuurisia uutisia ja mielipiteitä.

Kvalitatiivisemmassa analyysissä tutkittiin tarkkaan aineiston 167 mielipideartikkelia, pääkirjoitusta ja erilaista kolumnia (mutta ei niitä 200 lukijakirjettä, joissa myös suureksi osaksi käsiteltiin Rushdien tapausta). Analyysissä keskityttiin siihen, miten journalistit ja muut kirjoittajat suhtautuivat muihin eliittiryhmiin ja -instituutioihin. Siis siihen, mitä eliittiryhmiä artikkeleissa tuettiin, legitimoitiin, puolustettiin, kritisoitiin tai mitä vastaan hyökättiin ja mitä vähemmistöryhmiä ja -aiheita artikkeleissa käsiteltiin.

Suhtautuminen ei ilmeisestikään ole täysin samanlaista. Varsinkin liberaalimpi lehdistö kuten *Guardian* ja *Independent* ei ainoastaan julkaise torypolitiikkoja kohtaan kriittisempiä artikkeleita, vaan se myös silloin tällöin hyväksyy mielipideartikkeleita etnisen konsensuksen ulkopuolisilta 'toisinajattelijoilta'. Toisaalta lehdistö saattaa myös kritisoida poliitikkoja siitä, että he eivät ole riittävän 'kovia'. Näin oli tyypillisesti Rushdien tapauksessa, jolloin hallituksen nähtiin usein olevan liian myötämielinen suhteessaan Iraniin tai fundamentalistimuslimeihin Britanniassa. Huolimatta näistä yksittäisistä eroista ja ristiriidoista tässä ollaan ensisijaisesti kiinnostuneita lehdistön mielipiteenmuodostajien ja poliitikkojen välisten suhteitten yleisestä 'suunnasta'.

Hyökkäys 'rotusuhdeteollisuutta' vastaan

Levikiltään ylivoimainen konservatiivinen päivälehdistö (yhteensä yli 10 miljoonaa lehteä päivässä) tuki toryhallitusta sen pyrkiessä rajoittamaan työväenpuolueen radikaalimman siiven hallussa olleiden kaupunginvaltuustojen valtaa ja taloudellisia toimia, joihin usein yhdistetään vieläkin halveksutumpi "rotusuhdeteollisuus". Niinpä kun sisäministeri John Patten leikkasi kahden miljoonan punnan avustuksen (jota oli tarkoitus

käyttää muun muassa maahanmuuttavien kielitaidon parantamiseen) vasemmistolaiselta Hackneyn kaupunginosalta, *The Mail* kommentoi seuraavasti (kaikki sitaatit ovat vuodelta 1989):

Itse asiassa paikallisviranomaiset ovat käyttäneet varoja paljolti niinsanottujen rotusuhdeneuvonantajien palkkaamiseen ennen muuta kouluihin. Jotkut heistä eivät ole mitään muuta kuin luokkahuonevakoojia. Nämä 'asiantuntijat' eivät suurimmaksi osaksi paranna rotusuhteita vaan vahingoittavat niitä. (*Mail*, 11. tammikuuta)

Mail jatkaa yhteenvetooan sanomalla, että ministerin pitäisi "näyttää kirvestä" myös "rotusuhdeteollisuuden" budjetille. Näemme kuinka tässä lehdistö tukee ja legitiimoi maan konservatiivihallitusta paikallishallintoa vastaan ja vastustaa paikallisia aloitteita etnisten vähemmistöjen auttamiseksi. Samalla lehti on aloitteellinen tarjotessaan selkeän negatiivisen argumentin ("luokkahuonevakoojat") poliittiselle päätökselle ja vähätellessään niitä pieniä ryhmiä ja järjestöjä, jotka yrittävät parantaa rotusuhteita. Tehdäkseen argumentista uskottavamman lehti myös lopuksi syyttää näitä järjestöjä ilman sen tarkempia todisteita rotusuhteitten "vahingoittamisesta", mikä tietysti pitää sisälään sen, että *Mail* itse kannattaa hyviä rotusuhteita. *Independentissä* (12.1.) ilmestynyt kolumni tekee saman epäsuoremmin vihjaamalla, että niinsanottu rotusuhdeteollisuus ei pyri rotusuhteitten parantamiseen vaan "kasvamaan ja kasvamaan loputtomasti".

Turvapaikat ja pakolaiset

Toinen suurempi uutinen tuolta ajalta oli Viraj Mendisin tapaus. Mendis oli srilankalainen mies, joka oli etsiytynyt manchesterilaisen kirkon sakaristoon turvaan kahdeksi vuodeksi. Hän yritti näin välttää maastakarkotuksen käytettyään ensin kaikki lailliset keinonsa. Poliisi pidätti lopulta Mendisin suuressa ratsiassa ja hänet lähetettiin lentokoneella Sri Lankaan siitä huolimatta, että kirkon viranomaiset ja rasismia vastustavat aktivistit olivat karkotusta vastaan. Vaikka sanomalehdet suhtautuvat joskus kriittisesti 'ankariin' karkotuspäätöksiin, tällä kertaa heillä oli ihanteellinen tilaisuus tukea viranomaisia: Mendis ei ollut pelkästään "laittomasti maahan tullut muukalainen", vaan hänen katsottiin syyllistyneen petokseen, eikä hän ollut edes poliittisessa vastarinnassa mukana ollut tamilit vaan sinhalaiset. Niinpä jopa liberaalilehdistöllä oli suuria paineita asettua hallituksen kannalle: Mendis ei ollut oikea marttyyri. Työväenpuolueen asema koko jutussa oli epäselvä vaikkakin puolueen johtajiin kuulunut Roy Hattersley lopulta puolusti Mendisiä yleisin sanakääntein *Guardianissa* ilmestyneessä artikkelissa. *The Times* muotoili oman Mendisiin ja häntä puolustaneisiin kirkon viranomaisiin kohdistuneen kritiikkinsä seuraavasti:

He katsoivat Mendisin uhmaamista läpi sormien [...] ja saattoivat huonoon valoon todellisten pakolaisten asian. [...] Tapaus on lietsonut suhteettoman määrän vihaa, minkä täytyy johtua vain siitä, että siitä on tullut symboli melko paljon suuremmille asioille kuin mitä tapaukseen välittömästi liittyi. Tapauksesta saa sen vaikutelman, että Mendistä ovat käyttäneet hyväkseen ne, joiden suurin mielenkiinto ei ole ollenkaan kohdistunut hänen hyvinvointiinsa, vaan yleisten rotuennakkoluulojen kärjistämiseen ja sen käsityksen vaalimiseen, että sisäministeriö on ollut maahanmuuttopo-

liitikkassaan puolueellinen ja epäluotettava. Itse asiassa sisäministeriö on ollut äärimmäisen oikeudenmukainen [...] (*Times*, 19. tammikuuta)

Harvat laatulehtien pääkirjoitukset ovat näin selväsanaista tukiessaan, legitimoidesaan ja puolustaessaan vallassa olevia poliitikkoja ja etnisten asioitten politiikkaa. Kuten edellä siteeratussa *Mailin* pääkirjoituksessa, myös tässä hyökätään kaikkia niitä, myös kirkkoa vastaan, joiden katsotaan 'puuttuvan' etnisiin suhteisiin. Tuttua 'käänteistä' strategiaa käyttäen (eivät me, mutta he huonontavat rotusuhteita) *Times* kyseenalaistaa jopa antirasististen järjestöjen tavoitteet ja legitimaation pakolaisten ja vähemmistöjen tukemisessa. Ei ole selvää, mitä *Timesin* toimittajalla tarkkaan ottaen on ollut mielessään kun hän syyttää näitä ryhmiä 'rotuennakkoluulojen kärjistämisestä', mutta tällaisen huomautuksen lopputulos jättää hyvin vähän epäilyjä huomautuksen funktios- ta eli rasmin vastustamisen marginalisoinnista. Vain liberaali *Guardian* on vähemmän innostunut sisäministerin harjoittamasta politiikasta (se nimittää "brittiläisiä maastakarkotuskäytäntöjä häpeäpilkuksi"), mutta samalla se pitää Mendisiä "epävarmana symbolina" kirkon ja muiden järjestöjen protesteille. *Mailin* parlamenttiasioista kirjoittavalta kolumnistilta (19.1.) riittää vain vähän myötämieltä niitä kohtaan, jotka ymmärtävät "vastenmielisen" Mendisin tapautta, esimerkiksi työväenpuolueen "vaahoavia" reaktioita kirkon ratsiaa kohtaan. Myös *The Independent* määrittelee tilanteen "brittiläisen hyväntahtoisuuden riistoksi" (loppujen lopuksi "mehän" annoimme hänen olla maassa 13 vuotta ja käydä läpi kaikki oikeusasteet). Se on samoilla linjoilla *Timesin* pääkirjoituksen kanssa lisätessään:

Hänestä on sittemmin tulleet cause célèbre edistyksellisille papeille, poliittisille aktivisteille ja niille, jotka etsivät helppoa poliittista pääomaa syyttämällä Britannian hallitusta rasismista (*Independent*, 23. tammikuuta).

Toisin sanoen jopa tämän liberaalin sanomalehden taustaoletus tuntuu olevan, että Britannian hallituksen maahanmuuttopolitiikka ei ole rasistista ja että niitä, jotka vastustavat tätä näkemystä pitäisi väheksyä "poliittisina opportunisteina". Hallituksen tukeminen keskeisimmässä maahanmuuttotapauksissa tuntuu taaskin liittyvän hyökkäykseen "aktivisteja", jopa "edistyksellisiä pappeja" vastaan. Sitä, että Amnesty International ja muut tärkeät järjestöt olivat vastustaneet maastakarkotusta tässä tapauksessa, ei tietenkään näkyvästi muistella näissä negatiivisissa pääkirjoituksissa (lukuunottamatta *Guardianiä*). Myös *Telegraphin* pääkirjoituksessa (19.6.) tuetaan Mendisin "oikeutettua maastakarkoitusta".

Lukuunottamatta *Guardianin* varovaista poikkeusta, lehdistö näytti kaiken kaikkiaan olleen yksimielinen tukiessaan poliittista päätöstä karkottaa ihminen, joka oli asunut Britanniassa yli 13 vuotta. Heti kun Mendis oli mennyt takaisin Sri Lankaan, *Sun* jatkoi pääkirjoituksiaan väittämällä, että Mendis leveää elämää "loistohotelleissa" ja että tästä syystä hän oli pettänyt kaikkien häntä tukeneiden luottamuksen. Vähemmistöjen ja pakolaisten kuvaaminen "loistohotelleissa" on tunnettu konservatiivisen lehdistön keino asettaa maahanmuuttajat kielteiseen valoon (Hartmann, Husband & Clark, 1976; Troyna, 1981). Kuudessa sanomalehdessä ilmestyi vuoden 1989 alkupuoliskon aikana kaikkiaan 84 artikkelia, joista useimmissa hyökättiin maltillisesti tai vihamielisesti Mendisiä vastaan.

Tapaus Rushdie

Kaikista tuona vuonna ilmestyneistä poliittisista uutisista Rushdien tapaus oli sekä kansallisesti että kansainvälisesti ilman muuta kaikkein näkyvin (Cottle, 1991). Sadat reportaasit, pääkirjoitukset, kolumnit, mielipideartikkelit ja kirjeet käsittelivät suorasti tai epäsuorasti Rushdien kirjoja polttaneita bradfordilaisia muslimeja, Khomeinin fatwahia Rushdieta vastaan, tähän uhkaan kohdistuneita kansainvälisiä reaktioita, Britannian ja Iranin välisiä suhteita ja varsinkin "meidän" läntisten suvaitsevaisuuden ja sananvapauden arvojemme puolustamista mullahien ja muiden muslimien fundamentalistista "fanaattisuutta" vastaan. Itä vastaan länsi, islam vastaan kristinusko, traditio vastaan moderni, taantumus vastaan edistys, fundamentalismi vastaan liberalismi ja He vastaan Me olivat niitä yleisiä kehyksiä, jotka määrittivät tätä uutisointia ja jotka ovat myös luonnehtineet lännen "orientalismia" usean vuosisadan ajan (Said, 1979).

Rushdien tapauksessa on kiinnostavaa se, että nyt liberaalit ja intellektuellit tunsivat itsensä uhatuiksi vaikkakin vain välillisesti. Heidän reaktionsa näyttivät yhtä kiihkeitä kuin ne, joita yleensä havaitaan valkoisen suuren yleisön parissa. Se mikä nähtiin uhkaksi Suvaitsevaisuutta ja Sananvapautta vastaan, voitiin kohdata vain melko selkeästi lausuilla hyökkäyksillä muslimeja vastaan. Niinpä tapauksen virallista tuomitsemista kannatettiin laajasti ainakin aluksi: edes liberaaleilla ei ollut muutamaa poikkeusta lukuunottamatta mitään syytä vastustaa tällaista politiikkaa. Hallitusta päinvastoin jopa jälkeempään kritisoitiin siitä, ettei se ollut riittävän luja ja että se unohti Rushdien parantaakseen poliittisia suhteita (ja taloussuhteita!) Iranin kanssa. Myös kustantajat, jotka olivat valmiit myöntymään uhkauksiin ja painostukseen, kritisoitiin samasta syystä.

Vain harvoissa tausta-artikkeleissa tai kolumneissa tarkasteltiin yksityiskohtaisemmin muslimien asenteita ja heille herkkiä arvoja (esimerkiksi Clifford Longley *The Timesin* kolumneissaan). Suuri osa mielipidediskurssia oli melko räikeästi muslimeja vastaan, ja siinä kaikkia miljoonaa Britannian muslimeja pidettiin fanaattisina fundamentalisteina, kirjanpolttajina ja potentiaalisina murhaajina.

Vaikka Rushdien tapauksella on perustavaa laatua olevaa merkitystä valkoisen eliitin rasismien, etenkin lehdistön rasismien ymmärtämisessä (mukaanlukien kulttuurisen rasismien eri muodot), tässä keskitytään poliitikkojen, lehdistön ja Britanniassa asuvien muslimien välisiin suhteisiin. Sisäministeri Hurd päätti saarnata muslimeille "meidän" laeistamme, "meidän" suvaitsevaisuudestamme ja siitä, mitä muslimit voivat ja mitä heidän (ei) pitäisi tehdä. Näiden luentojen holhoavuutta ja etnosentrismiä ei juurikaan kritisoitu brittiläisessä lehdistössä. Päinvastoin, taas kävi kuten muissakin "etnisissä selkkauksissa", lehdistö tuki "meidän" poliitikkojamme heidän "oikeutetussa" hyökkäyksessään muslimien yhteisöä vastaan.

Mutta ennen Rushdien tapauksen poliittisten puolien yksityiskohtaisempaa tarkastelua katsokaamme ensin lyhyesti niitä tyylirekistereitä, jotka ilmaisevat lehdistön taustaoletuksia muslimeista yleensä, ja erityisesti Britannian muslimeista tai Khomeinista. Seuraava otos paljastaa, että lehdistö ei tosiaan "sievistellyt sanojaan", mitä *Telegraphin* (16.2.) pääkirjoituksen mukaan "meidän ei pitäisi tehdä":

Telegraph. Dementoitunut fanaatikko (Khomeini), hysteerinen kuohunta (muslimi-

maailmassa), barbaarinen, ihmisyyttä vailla, järjelle vieraita;
Sun. säädyttömiä, kammottavia, verenhimoisia huligaaneja;
Times. Suuri joukko ihmisiä, jotka eivät ole liberaaleja eivätkä demokraatteja [...] jotka ovat julistaneet suvaitsevaisuuden pannaan.

Meidän on ymmärrettävä tiedotusvälineiden laaja tuki sisäministeri Douglas Hurdille tätä kansallisen ja kansainvälisen raivon taustaa vasten ja sitä miten räikeästi se ilmeni julkisessa diskurssissa. Hurd saarnasi muslimeille lain kunnioittamisesta:

Sisäministeri Douglas Hurd oli täysin oikeassa varoittaessaan Britannian muslimeja vaatimasta kirjailija Salman Rushdien kuolemaa [...] Jos he eivät pidä siitä, heidän on häivyttävä maasta (*Sun*, 25.2.)

Käy ilmi, että Hurdin puhe tulkittiin varoitukseksi muslimeille. *Sunin* pääkirjoitus tekee selväksi varoitusta seuraavan yleisen päätelmän: jos ei käy, niin "häipykää". Johtavien poliitikkojen selkeää tukemista heidän toimiessaan maahanmuuttajia tai vähemmistöjä vastaan voidaan siis lehdistössä käyttää tai väärinkäyttää ilmaisemaan tuttuja rasistisia mielipiteitä: lähettäkää heidät takaisin. *Mailissa* julkaistu kolumni (3.3.) kehottaa muslimeja "oppimaan olemaan brittejä" ja "pyrkimään sulautumaan". Myös "heidän on pidettävä uskontonsa poissa kaduilta ja kouluista", koska "he ovat päättäneet asua meidän keskuudessamme. Tehkää Roomassa niin kuin roomalaiset tekevät". Kaiken kaikkiaan tabloid-lehdet eivät kaunistelleet sanojaan vaan vaativat täyttä sulautumista: meidän ei tulisi huomata, että "he" ovat täällä. Nämä reaktiot vain vahvistuivat kun vähän myöhemmin 20 000 muslimia marssi "vihän marssin" (*Sun*, 29.5.) Lontoon halki vastustaen syrjintää ja marginalisaatiota. Mutta konservatiivinen lehdistö tulkitsi marssin Rushdien, vapauden ja demokratian vastustamiseksi, koska pienet fundamentalistiset vähemmistöt järjestivät marssia häirinneitä mielenilmaisuja (*Sun*, 30.5.; *Times* 2.6.)

Konservatiiviset laatulehdet ovat yleensä vähemmän suoria ja räikeitä, mutta se ei silti tarkoita sitä, että niiden piilevät sanomat (sopeudu tai muuten) olisivat kovin erilaisia. *Times* ei pidä Hurdin sanomaa muslimeille minään muuna kuin "terveenä järkenä", ja sanomaa tuetaan entisestään puhumalla moninaisuutta vastaan. Hurdin 'saarnaa' käsittelyssä pääkirjoituksessa *Times* keskittyy jälleen "monikulttuurisuuden" puolustajiin samalla kun se osoittaa tuttua herkkyyttä rasismisyytöksille:

Lisäksi jotkut "monikulttuurisuuden" puolestapuhujat ovat rohkaisseet heidän [joittenkin aasialaisen yhteisön osien] tarkoituksellista sulkeutumistaan [...] "Monikulttuurisuus" on muotoutunut suvaitsevaisuutta ja molemminpuolista kunnioitusta tarkoittavasta sanasta käteväksi temiksi tarkoittamaan kaikkien vähemmistöjen oikeutta kukoistaa vieretysten kuin kukkaset puutarhassa. Tämä määritelmä edellyttää enemmistön velvollisuutta antaa niille tilaa kasvaa [...] tai sitten sitä syytetään rasismista. Hyväksyttävänä pidetään vain vieraan kulttuurin rajoittamatonta kehittymistä ilman paineita sopeutua läntisiin uskomuksiin. (*Times*, 27.2.)

The Daily Telegraph (8.3.) käyttää tällaisten päämäärien muotoiluun tunnettua keinoa. Se puhuu niistä konservatiivisen intialaisen äänellä, joka kehottaa: "Brittiläisen kulttuurin täytyy olla vallalla etnisessä sulatusuunissa". Tällainen kolonisoidun mielen antama vankkumaton tuki vallitsevalle kulttuurille on tuskin yllättävää, kun sama kirjoittaja suit-

suttaa: ”Tämä on edelleen todennäköisesti maailman vakain ja miellyttävin yhteiskunta [...]”, joka tunnetaan ”brittiläisestä sinnikkydestä ja reilun pelin näkemyksistään”.

Liberaali lehdistö ei tietenkään mennyt yhtä pitkälle kuin konservatiiviset kommentaattorit, mutta ”varoitusta” legitimoitiin yleisesti. Kuten *Guardian* sanoi pääkirjoituksessaan (25.2.): ”Sisäministeri oli oikeassa ilmaistessaan mielipiteensä niin kuuluvasti ja selvästi. Kaikilla myönnytyksillä välteltäisiin keskeistä moraalikysymystä”. *Guardian* ei kuitenkaan hyväksy Hurdin yleisempää ehdotusta kaikille vähemmistöille: sopeudu tai lähde. Sen sijaan se keskittyy etnisten vähemmistöjen kulttuurisiin vapauksiin ja mustien nuorten kokemaan päivittäiseen rasismiin. Useimmat muut lehdet suhtautuvat näihin poliittisiin kysymyksiin vähemmän kriittisesti; lehdet päinvastoin jopa kieltävät tai jättävät ne huomiotta. *Guardian* antaa jopa fundamentalistin puolustaa omia näkemyksiään (27.2.).

Tiivistäen voidaan sanoa, että lukuunottamatta *Guardianin* vastahakoisuutta (”kylä, mutta”), brittiläinen lehdistö tuki täysin sisäministerinsä saarnoja ja varoituksia. Kun ’länsimainen, kristillinen, liberaali kulttuurimme’ oli vaarassa, myös liberaalit luopuivat suvaitsevasta pintakaillostaan ja yhtyivät muslimien vastaiseen kampanjaan, jonka vaikutukset tuntuvat vieläkin.

Yhteenveto

Sisällön- ja diskurssianalyysit ovat toistuvasti paljastaneet, että lehdistö on osa rasismin ongelmaa. Toimittajien palkkaus ja urakehitys sekä uutisen keruun, aiheiden valinnan, näkökulman, siteerauksen, tyylin tai retoriikan strategiat, rakenteet ja menetelmät on kaikki valjastettu käsittelemään ”meitä” myönteisesti ja ”heitä” negatiivisesti. Vähemmistö myös pääsevät lehtiin suhteellisen vähän; heitä pidetään vähemmän uskotavina ja uutisarvoisinakin vain silloin, kun heidät nähdään syytänsä ongelmiin, rikoksiin tai väkivaltaan tai silloin kun heidät muuten voidaan esittää uhkana valkoisen ryhmän vallalle.

Niinpä uutisdiskurssi osallistuu etnisen ja rodullisen epätasa-arvoisuuden uusintamiseen joskus räikeästi kuten konservatiivisessa lehdistössä ja joskus hienovaraisemmin ja epäsuoremmin kuten liberaalissa lehdistössä. Uutisdiskurssi tekee niin esittämällä valkoisen enemmistön ja varsinkin valkoisten eliittitoimijoiden ja instituutioiden äänen ja näkökulman. Samalla se uusintaa epätasa-arvoa myös omalla symbolisella vallallaan määritellä tilanne ja muotoilla suostuttelevasti ne halutut merkitykset, joilla etninen konsensus esitellään (valkoiselle) suurelle yleisölle.

Tässä artikkelissa tarkasteltiin yksityiskohtaisemmin lehdistön ja poliittisen eliitin välistä ratkaisevaa suhdetta etnisen epätasa-arvoisuuden uusintamisessa. On mahdollista väittää, että lehdistö raportoi ja heijastaa neutraalisti valkoisten eliittien valta-asemaa ja että se on vastuussa vain siitä, ettei se kyseenalaista etnisissä asioissa valitsevaa tilannetta. Brittiläisten lehtien analysointi paljastaa kuitenkin, että lehdistöllä on aktiivisempi ja dynaamisempi rooli. Ensiksi mielipidediskurssien analyysi osoittaa, että lehdistö kaiken kaikkiaan pyrkii tukemaan valta-asemassa olevien eliittien toimia ja asenteita etnisissä asioissa. Sellaista eliittien toimintaa ja asenteita, joilla on negatiivisia seurauksia maahanmuuttajille, pakolaisille tai muille vähemmistöille, kritisoidaan

vain harvoin ja kritiikkiä esiintyy käytännössä vain (harvalukuisessa) liberaalilehdistössä.

Toiseksi lehdistöllä on myös oma itsenäinen osuutensa rodullisessa epätasa-arvoisuudessa. Se ylläpitää sitä esimerkiksi suosimalla systemaattisesti valkoisia lähteitä, näkökulmia ja tulkintoja etnisissä asioissa ei-valkoisten kustannuksella ja kärjistämällä tyylillään ja retoriikallaan muiden eliittien hyökkäyksiä vähemmistöjä ja rasismia vastustavia valkoisia vastaan. Se ottaa itse usein ohjat käsiinsä aloittamalla kampanjan kaikkia niitä vastaan, joiden se katsoo olevan "meitä valkoisia ihmisiä", "meidän" kulttuuriamme tai "meidän" maattamme vastaan. Rushdien tapaus osoittaa että ne, kuten muslimit, jotka eivät vain tule toisesta maasta, vaan jotka myös näyttävät erilaisilta ja etenkin jos heillä on erilainen kulttuuri ja uskonto ovat tällaisten tiedostusvälineiden hyökkäysten pääasiallisia kohteita. Näin on varsinkin silloin, jos heidät voidaan yksiselitteisesti yhdistää 'meidän' normiemme, arvojemme ja etuoikeuksiemme perustaviin loukkauksiin.

Samantyyppiset prosessit toimivat tiedotusvälineiden raportoidessa maahanmuutosta ja maastakarkotuksesta. Viraj Mendisiä pidettiin kelvottomana ja petollisena pakolaisena, joka voitiin tämän vuoksi karkottaa Britanniasta 13 oleskeluvuoden jälkeen. Lehdistö tuki yleisesti karkotuspäätöstä. Tässä ja monissa muissa tapauksissa varsinkin konservatiivinen lehdistö johdonmukaisesti tukee, puolustaa, legitimoii tai kampanjoi niiden eliittiryhmien ja instituutioiden puolesta, jotka ylläpitävät vallitsevaa tilannetta etnisissä asioissa, jotka toimivat vähemmistöjen intressejä vastaan valkoisen ryhmän valta-aseman puolesta ja varsinkin niiden puolesta, jotka kieltävät rasismia olemassaolon.

Niinpä huolimatta eri uutistapahtumien, uutistoimijoiden ja sanomalehtien eroista voidaan myös päätellä, että yksi lehdistön pääasiallisista symbolisista kokonaisstrategioista on osallistua rasismia kieltämiseen. Konservatiivisessa lehdistössä esiintyneet järjestelmälliset ja julmat hyökkäykset rasismia vastustavia järjestöjä, 'rotusuhdetoimintaa' ja rotuennakkoluuloista vapaata koulutusta ja kaikkia niitä vastaan, joilla saattaa olla epäilyjä 'suvaitsevaisuutemme' suhteen, ovat osoitus siitä, että tämä on lehdistölle hyvin arka paikka. Tällä tavoin se ei vain puolusta kyseenalaista omakuvaansa, vaan se myös marginalisoi mielipide-erot ja valkoisen ryhmävallan vastustamisen ja toimii viime kädessä valkoisen vallan pääasiallisena tukena.

Voidaan kuitenkin myös päätellä hiukan positiivisemmin, että onneksi on olemassa satunnaisia toimittajia, kolumnisteja ja muita, jotka ovat päässeet lehtien palstoille ja jotka johdonmukaisesti kritisoivat syrjintää ja epätasa-arvoisuutta aina kun sitä näkevät ja vaikka kyseessä olisivat voimakkaat eliitit. Ikävä kyllä he ovat vain poikkeuksia sääntöön.

Lyhentäen suomentanut Laura Tohka.

Kirjallisuus

- ALLPORT, G.W. *The Nature of Prejudice*. Doubleday, Anchor Books, New York 1954.
- ALTHEIDE, D.L. *Media Power*. Sage, London 1985.
- ALTSCHULL, J.H. *Agents of Power: the role of the news media in human affairs*. Longman, New York 1984.
- BARKER, M. *The new racism*. Junction Books, London 1981.
- COTTLE, S. *Reporting the Rushdie Affair: A Case-Study in the Orchestration of Public-Opinion*. *Race & Class*, 32:4(1991), 45-64.
- DOMHOFF, G.W. & BALLARD, H.B. (toim.) *C. Wright Mills and the Power Elite*. Beacon Press, Boston 1968.
- DOVIDIO, J.F. & GAERTNER, S.L. (toim.) *Prejudice, discrimination, and racism*. Academic Press, New York 1986.
- ESSED, P.J.M. *Understanding Everyday Racism*. Sage, Newbury Park, CA 1991.
- HAMILTON, D.L. *Cognitive processes in stereotyping and intergroup behavior*. Erlbaum, NJ 1981.
- HARTMANN, P., HUSBAND, C., & CLARK, J. *Race as news: A study in the handling of race in the British national press from (1963)-(1970)*. Teoksessa: Unesco, *Race as news*, 91-174. Unesco, Paris 1974.
- HERMAN, E.S., & CHOMSKY, N. *Manufacturing consent: the political economy of the mass media*. Pantheon Books, 1988.
- JÄGER, S. *Brandsätze. Rassismus im Alltag*. DISS, Duisburg 1992.
- KATZ, P.A. & TAYLOR, D.A. (toim.) *Eliminating racism: Profiles in controversy*. Plenum Press, New York 1988.
- LICHTER, S.R., ROTHMAN, S. & LICHTER, L. *The media elite. America's new powerbrokers*. Hastings House, New York 1990.
- MARTINDALE, C. *The white press and black America*. Greenwood Press, New York 1986.
- MILES, R. *Racism*. Routledge, London 1989.
- MILLS, C.W. *The power elite*. Oxford University Press, London 1956.
- PALETZ, D.L. & ENTMAN, R.M. *Media, power, politics*. Free Press, New York 1981.
- PHIZACKLEA, A. & MILES, R. *Working class racist beliefs in the inner city*. Teoksessa: MILES, R. & PHIZACKLEA A. (toim.) *Racism and political action in Britain*. (pp. 93-123). Routledge & Kegan Paul, London 1979.
- REEVES, F. *British racial discourse*. Cambridge University Press, Cambridge 1983.
- SAID, E.W. *Orientalism*. Random House (Vintage), New York 1979.
- SMITHERMAN-DONALDSON, G. & van DIJK, T.A. (toim.) *Discourse and discrimination*. Wayne State University Press, Detroit, MI 1987.
- TROYNA, B. *Public awareness and the media: A study of reporting on race*. Commission for Racial Equality, London 1981.
- TUCHMAN, G. *Making news: A study in the construction of reality*. Free Press, New York 1978.
- van DIJK, T.A. *Prejudice in discourse*. Benjamins, Amsterdam 1984.
- van DIJK, T.A. *Communicating racism*. Sage, Newbury Park, CA 1987.
- van DIJK, T.A. *The Tamil panic in the press*. Teoksessa: van DIJK, T.A. *News Analysis. Case studies of international and national news in the press*, pp. 215-254. Erlbaum, Hillsdale, NJ 1988.
- van DIJK, T.A. *Racism and the press*. Routledge, London 1991.
- van DIJK, T.A. *Discourse and the denial of racism*. *Discourse & Society*, 3(1992), 87-118.
- van DIJK, T.A. *Elite discourse and racism*. Sage, Newbury Park, Ca 1993.
- WILSON, C.C. & GUTIÉRREZ, F., *Minorities and the media*. Sage Publications, Beverly Hills, CA, & London 1985.
- WINDISCH, U. *Le raisonnement et le parler quotidiens. (Reasoning and everyday talk)*. *l'Age d'Homme*, Lausanne 1985. (2).
- WODAK, R., NOWAK, P., PELIKAN, J., GRUBER, H., De CILLIA, R., & MITTEN, R. "Wir sind unschuldige Täter". *Studien zum antisemitischen Diskurs in Nachkriegsösterreich*. Suhrkamp, Frankfurt/Main 1990.